

12.Sınıf Tarih Atatürkçülük ve Türk İnkılabı Konu Anlatımı

Atatürk İlkelerinin Genel Özellikleri

ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE SİSTEMİ

Atatürkçülüğün Tanımı ve Önemi

Türk milletinin bugün ve gelecekte tam bağımsızlığa, huzur ve refaha sahip olması, devletin millet egemenliği esasına dayandırılması, aklın ve bilimin öncülüğünde Türk kültürünün çağdaş uygarlık düzeyi üzerine çıkarılması amacıyla temelleri yine Atatürk tarafından belirtilen devlet hayatına, fikir hayatına ve ekonomik hayata, toplumun temel kurumlarına ilişkin gerçekçi düşüncelere ve ilkelere "Atatürkçülük" denir.

Atatürkçülük, Türk milletinin ihtiyaçlarından ve tarihi gerçeklerinden doğmuş olup, ilerleme ve çağdaşlaşma amacı taşımaktadır. Atatürkçülük, Türk milletinin kültürüne ve medeniyetine dayanan, birbirini destekleyen düşünceler ve ilkeler topluluğudur.

XX. yüzyıl başlarındaki Trablusgarp, Balkan ve I. Dünya Savaşları ağır kayıplarla sonuçlanmış, Türk halkı büyük acılar çekmişti. Osmanlı Devleti'nin içine düştüğü bu durum, Mustafa Kemal'i derinden etkilemiş ve Atatürkçü düşünce sisteminin doğmasına ortam hazırlamıştır. Çünkü Atatürk, Türk milletinin çağdaş uygarlıklar düzeyine çıkmasını, mutlu ve huzurlu bir yaşam sürmesini, kendi geleceği hakkında söz sahibi olmasını istiyordu.

Atatürk İlkelerinin Amacı

Atatürk ilkeleri, Atatürkçü düşünce sistemini kurmak ve geliştirmek amacıyla ortaya konulmuştur. Bu da devletin idealine bağlıdır. İlkelerin amacı aklın ve bilimin öncülüğünde Türk milletini medeni ulusların seviyesine çıkarmaktır.

Atatürk İlke ve İnkılâplarının Dayandığı Temel Esaslar

- Milli tarih bilinci
- Vatan ve millet sevgisi
- Milli dil bilinci
- Bağımsızlık ve özgürlük
- Milli egemenlik
- Milli kültürün gelişmesi
- Çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkma fikri
- Türk milletine inanmak ve güvenmek
- Milli birlik ve beraberlik
- Ordu, okul ve dinin politika dışında tutulması

Atatürkçülüğün Nitelikleri

Atatürkçülük bir bütündür. Atatürkçülük birbirine bağlı ve birbirini tamamlayan aynı hedefe yönelik kendi içerisinde uyumlu ve tutarlı işleyen düşünce ve ilkelerin oluşturduğu bir bütündür. Atatürkçülük, yabancı siyasi akımlar ve ideolojilerle açıklanamaz. Çünkü inkılâplar ve ilkeler Türk milletinin ihtiyaçlarından ve gerçeklerinden çıkmıştır. Bu yüzden yabancı akımlar ve sistemlerle bağdaştırılamaz.

ATATÜRK İLKELERİ

Atatürk İlkelerinin Oluşturduğu Ortam

Kurtuluş Savaşımızın zaferle sonuçlanmasından sonra uzun yıllar dan beri birçok devletle savaşmak zorunda kalan ve bu nedenle her yönden geri kalan bir milletin ve memleketin çağdaş ulusların seviyesine yükseltilmesi gerekiyordu.

Çünkü ülke yeraltı ve yerüstü kaynaklarından iyi yararlanamaması sonucunda yolsuz, okulsuz, ışıksız kaldığı gibi hayat bilinci olarak da Batının mutlu uluslarından geri durumdaydı. Atatürk, öncelikle toplumda “millet” bilincini uyandırdı. Eğer bu olmazsa milleti millet yapan niteliklerin kendisine bir yararı olamazdı.

Bir toplumun millet olması için onun uzun bir tarihi geçmişe sahip olması ortak değerlerinin bulunması gerekiyordu. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra sosyal ve ekonomik sorunların yanında rejim sorunu da vardı. Atatürk, millet egemenliğine dayanmayan bir yönetimin sorunları çözemeyeceği görüşündeydi. Atatürk, Milli Mücadeleyi millete mal ederek kazandı. Milletın görüş ve düşüncelerini meclise yansıttı. Yeni Türk Devleti, her alanda gelişmeyi ve güçlenmeyi hedef aldığından diğer ilkelerin de ortaya çıkışına ortam hazırlamıştır.

Cumhuriyetçilik İlkesi

Cumhuriyetçilik

Cumhuriyet hem devlet, hem de hükümet şeklidir.

Devlet şekli olarak cumhuriyet; egemenliğin bir kişi veya zümreye değil, toplumun tümüne ait olduğu bir yönetim sistemidir. Hükümet şekli olarak cumhuriyet; başta devlet başkanı olmak üzere devletin temel organlarının seçim ilkesine göre kurulmuş olduğu, özellikle bunların oluşmasında veraset ilkesinin rol oynamadığı bir hükümet sistemidir.

Cumhuriyetçilik İlkesinin Özellikleri

- Cumhuriyet rejiminde egemenlik kayıtsız şartsız millete aittir ve temel ilke seçimdir.
- Cumhuriyet rejimi, demokratik bir devlet şeklidir. Cumhuriyet, kişilerin devlet başkanlığında ve diğer kademelerde hayat boyu kalmalarına karşıdır.
- Cumhuriyetçilik, anayasamızda, “Değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez.” şeklinde birinci madde olarak yer almıştır.
- Türk milletinin tabiatına ve adetlerine en uygun yönetim şeklidir.

Cumhuriyetçilik İlkesi Doğrultusunda Yapılan İnkılâplar

- TBMM'nin açılması
- 1921 ve 1924 Anayasalarının yapılması
- Saltanatın kaldırılması
- Cumhuriyetin ilan edilmesi
- Siyasal partilerin kurulması
- Ordunun siyasetten ayrılması
- Kadınlara seçme ve seçilme haklarının verilmesi

Milliyetçilik İlkesi

Milliyetçilik

Kişilerin, ait olduğu milletin varlığını sürdürmesi ve yüceltmesi için diğer bireylerle birlikte çalışmasına, bu çalışma bilincinin diğer kuşaklara da yansıtılmasına milliyetçilik denir. Bu tanıma göre, milliyetçiliğin en önemli ögesi millet olmaktır. Atatürk'e göre bir insan topluluğunun millet sayılabilmesi için, “Zengin bir hatıra mirasına, birlikte yaşamak hususunda samimi olmaya, sahip olunan mirası korumanın ortak amaç olmasına, sevinçte ve üzüntüde beraber olmaya” ihtiyaç vardır.

Atatürk Milliyetçiliğinin Özellikleri

- Akılcı, çağdaş, medeni, ileriye dönük, demokratik, yüceltici, insani ve barışçıdır.
- Dini, mezhebi, soyu, dili ne olursa olsun kendini Türk hisseden herkesi Türk olarak kabul eder. Ayırıcı değil, birleştiricidir. İnanç özgürlüğüne saygılıdır.
- Türk milletinin manevi değerlerine (dil, tarih, kültür) sahip çıkmayı öngörür.
- Eşitlik prensibine dayanır.
- Her türlü saldırganlığa ve sömürgeciliğe karşıdır.
- Türk milletinin refahını, zenginliğini, mutluluğunu artırmayı ve varlığını yükseltmeyi amaçlar.

- Irkçılığa karşıdır.
- Laiktir.

Milliyetçilik İlkesi Doğrultusunda Yapılan İnkılaplar

- Milli bir Türk devletinin kurulması
- TBMM'nin açılması
- İzmir'de İktisat Kongresi'nin toplanması
- Kapitülasyonların kaldırılması
- Kabotaj Kanunu'nun çıkarılması
- Türk Tarih ve Türk Dil Kurumlarının açılması
- Yabancı okulların ayrıcalıklarının kaldırılarak Milli Eğitim Bakanlığına bağlanması, yabancı okullarda Türkçe, tarih ve coğrafya derslerinin Türk öğretmenler tarafından ve Türkçe okutulması
- Yabancı işletmelerin satın alınması
- Türk Parasını Koruma Kanunu'nun çıkarılması
- Reji idaresinin (tütün tekeli) yabancılardan satın alınması
- Yerli tüccarın yabancı tüccarlara karşı korunması için gümrük vergilerinin yükseltilmesi

Halkçılık İlkesi

Halkçılık

Bir milleti oluşturan çeşitli mesleklerin ve toplumsal grupların içinde bulunan insanlara halk denir. Halkçılık, yönetimde, siyasette, kalkınmada, gelirin dağılımında, devlet ve ulus olanaklarının kullanılmasında halk yararının gözetilmesini amaçlar. Bu amaç doğrultusunda devleti, önlemler almak, yasalar çıkarmak, düzenlemeler yapmak, engelleri ortadan kaldırmakla görevli kılar. Halkçılık ilkesine göre devlet karşısında bütün vatandaşlar aynı hak ve ödevlere sahiptir.

Halkçılık, hem cumhuriyetçilik hem de milliyetçilik ilkelerinin doğal sonucudur.

Halkçılık İlkesinin Özellikleri

- Atatürk'ün cumhuriyetçilik ve milliyetçilik ilkeleriyle doğrudan ilgilidir.
- Halkın kendi kendini yönetmesini öngörür.
- Kanunlar önünde eşitliği savunur.
- Bütünleyici ilkelerden milli egemenlikle doğrudan ilgilidir.
- Halkçılıkta hiçbir toplumsal grubun ve zümrenin ayrıcalığı yoktur. Halkçılık sınıf mücadelesini reddeder ve sosyal dayanışmayı öngörür.
- Halkçılık ilkesi ekonomik alanda hem halka hem de devlete yükümlülükler getirir. Devlet vatandaşın sorunlarını çözmek ve hayat seviyesini yükseltecek tedbirler almak zorundadır. Toplum ise, daha çok çalışmak ve üretmek için çaba harcamakla yükümlüdür.

Halkçılık İlkesi Doğrultusunda Yapılan İnkılaplar

- Cumhuriyetin ilanı ile egemenliğin doğrudan halka verilmesi
- Kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilerek siyasal alanda kadın-erkek eşitliğinin sağlanması
- Hukuk birliğinin sağlanmasıyla herkesin kanunlar karşısında eşit hale gelmesi
- Azınlıkların Türk vatandaşı kabul edilerek ayrıcalıklarının sona erdirilmesi ve toplumda eşitliğin sağlanması
- Medeni Kanun'un kabul edilmesiyle sosyal ve ekonomik alanlarda kadın-erkek eşitliğinin sağlanması
- Devlet gelirlerinin büyük bir kısmını oluşturan âşar vergisinin halk yararı gözetilerek kaldırılması
- Sosyal devlet anlayışının benimsenmesi
- Soyadı Kanunu'nun yansırı çıkarılan bir kanunla "ağa, hacı, hoca, hafız, molla, bey" gibi ayrıcalık belirten eski unvanların kaldırılması

- Okuma yazma seferberliğinin başlatılması

Laiklik İlkesi

Laiklik, devlet düzeninin ve hukuk kurallarının dine değil, akla ve bilime dayandırılmasıdır. Bireylerin dini inancına ve vicdan hürriyetine karışılmaması, herkesin din ve inancının gereklerini serbestçe yerine getirebilmesine olanak sağlanmasıdır.

Laiklik İlkesinin Genel Özellikleri

- Din ile devlet işleri birbirinden ayrılmıştır. Laiklik kişilere din, inanç ve ibadet özgürlüğü sağlamıştır.
- Laik bir devlette yönetim, toplumun ihtiyaçları din kurallarına göre değil, akılcı ve bilimsel yollarla giderilmeye çalışılmıştır.
- Herkes din ve mezhep ayrımı gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.
- Laiklik ilkesine göre; devlet gerçek bir kişi olmadığından resmi bir dini yoktur. Laiklikte devletin belli bir dine üstünlük tanınması, onun kurallarını devlet gücüyle benimsetmeye ve uygulamaya çalışması söz konusu değildir.
- Devletin egemenlik gücü ilahi kaynaklara değil, millet iradesine dayandırılmıştır.
- Laiklik ilkesi, Türk toplumunun Batılılaşmasına ve çağdaşlaşmasına ortam hazırlamıştır.
- Atatürk laiklik ilkesiyle, dini faaliyetlerin çıkar amacıyla kullanılmasının önlenmesini, bilimsel esasların ve ileri teknolojinin yaygın bir şekilde kullanılmasını sağlamayı amaçlamıştır.
- Atatürk laiklik ilkesinden kesinlikle taviz vermemiştir.

Laiklik İlkesi Doğrultusunda Yapılan İnkılâplar

- Saltanatın ve halifeliğin kaldırılması
- Şer'iyeye ve Evkaf Vekaleti'nin kaldırılarak yerine Diyanet İşleri Başkanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün kurulması
- Eğitim - öğretimin birleştirilmesi, medreselerin, tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması
- İbadet yerlerinin dışında dinsel kıyafet, sembol ve işaretlerle dolaşılmasının yasaklanması
- Yabancı okullarda ders kitaplarından dinsel sembol ve işaretlerin çıkarılması
- Ekonomi, hukuk, eğitim ve sosyal yaşam gibi her alanda dinden kaynaklanan uygulamalara son verilmesi
- Medeni Kanun'un kabul edilmesi
- 1928'de anayasadan "Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin dini İslâm'dır." maddesinin çıkarılması
- 1937'de laiklik ilkesinin anayasaya girmesi

Devletçilik İlkesi

Devletçilik

Devletçilik anlayışına göre devlet; ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın temel faktörüdür. Devlet bu alanlardaki faaliyetleri yürütmekle görevli ve geniş yetkilere sahiptir. Ancak daha dar anlamda devletçilik, "Devletin ekonomik alanda doğrudan doğruya müdahalesini öngören bir sistemdir."

Devletçilik anlayışının benimsenmesinde bazı iç ve dış nedenler etkili olmuştur. Savaştan yeni çıkan ülkenin harap olması, ekonomik ve toplumsal sorunlar yaşanması iç nedenlerin başında gelmektedir. Hem bu durum hem de ülkenin hızla çağdaş uygarlık seviyesine ulaştırılmak istenmesi toplumsal, kültürel ve bayındırlık alanındaki faaliyetlerin devlet tarafından gerçekleştirilmesini zorunlu kılmıştır.

Dış etkenlerin başında da 1929 Dünya Ekonomik Krizi gelmektedir. Devletçiliğin ekonomik alandaki görünümü, karma ekonomi şeklinde olmuştur. Devletçilikte asıl uygulama alanı ekonomide görüldüğünden, devletçilik ve karma ekonomi eş anlamda kullanılmıştır.

Devletçilik İlkesinin Özellikleri

- Devletçilik, halkçılığın zorunlu bir sonucudur. Cumhuriyetin ilk yıllarında Türk milletinin ve devletin durumundan dolayı zorunlu olarak ekonomide devletçilik ilkesi uygulanmıştır.
- Türkiye'de devletçilik ilkesinin uygulanmasıyla, güçlü ve çağdaş bir devlet meydana getirilmesi amaçlanmıştır.
- Atatürk'e göre devletçilik özel teşebbüs hürriyetinin ve piyasa ekonomisinin reddi değildir. Devletçilik, planlı ekonomiyi gerekli hale getirmiştir.

Devletçilik İlkesi Doğrultusunda Yapılan İnkılaplar

- Sanayi yatırımlarını desteklemek için Sümerbank ve Etibank'ın kurulması
- Beş Yıllık Kalkınma Planları yapılması ve bu doğrultuda her alanda fabrika ve işletmeler kurulması
- Merkez Bankası'nın kurulması ve faiz oranlarının, temel tüketim mallarının fiyatlarının devlet tarafından belirlenmesi
- Eğitim, sağlık, kültür ve sanat alanlarında halkın gereksinimlerini karşılayabilmek için yatırımlar yapılması

İnkılâpçılık İlkesi

İnkılâp; Türk milletini son asırlarda geri bırakan müesseseleri yıkarak yerlerine milletin en yüksek medeni gereklere göre ilerlemesini sağlayacak müesseseleri kurmaktır. İnkılâpçılık, Batılılaşma ve çağdaşlaşma yolunda daima ileriye, çağdaş uygarlığa yönelmektir. İnkılâpçılık, sadece inkılâpları savunmayı değil, inkılâpları geliştirmeyi, çağdaş hayatın gereklerine uydurmayı da içine alır. Atatürk, inkılâpçılık ilkesiyle diğer ilkelerin de canlı kalmasını ve devamını sağlamış, Atatürkçülüğün durağan bir düşünce olmasını engellemiştir.

Bütünleyici İlkeler

Milli Egemenlik: Milli egemenlik, milletin kendi kendini idare etmesi ve kendisini yönetecek kişileri seçmesidir. Demokratik rejimin bir sonucu olarak egemenliğin kaynağı millettir. Milli egemenlik, cumhuriyetçiliğin bütünleyicisidir.

Milli Bağımsızlık: Milli egemenlik, içeride millet hakimiyetini ifade ederken, milli bağımsızlık da dünya ulusları arasında hür bir şekilde yaşamayı gerektirir. Bağımsızlık, "başka bir devlete veya milletlerarası bir müesseseye bağlı bulunmamak" demektir. Atatürk, Türk milletinin bağımsızlığına büyük değer vermiştir. "Ya istiklal, ya ölüm!" sözü bunun en güzel örneğidir.

Milli Birlik ve Beraberlik, Ülke Bütünlüğü: Milli birlik ve beraberlik, milletçe birliği, bir arada yaşamayı ifade eder. Böylece milletin sevgi ve saygı ile birbirine bağlanmasını, ortak ideallere yönelik olarak varlığını devam ettirmesini sağlar. Milli birlik ve beraberlik aynı zamanda ülke bütünlüğünün korunmasını gerektirir. Bu ilke milliyetçilik ilkesinin bütünleyicisidir.

Yurtta Barış, Dünyada Barış: "Yurtta barış, dünyada barış" ilkesi bir taraftan yurt içinde huzur ve güven içinde yaşamayı amaçlarken, diğer taraftan da milletlerarası barış ve güvenliği hedeflemiştir. Milletler Cemiyeti'ne giriş bu ilke doğrultusunda yapılmıştır.

Akılcılık ve Bilimsellik: Türk inkılâbının temel özelliği akla ve bilime dayanmasıdır. "Akılcılık" gerçeği arayıp bulmaya yarayan yoldur. "Bilimsellik" ise, devlet ve toplum hayatında bilime yer verme, bilimi değerlendirmedir. Akılcılık ve bilimsellik sürekli gelişme ve ilerlemeyi sağladığından daha çok inkılâpçılık ilkesini bütünler.

Akılcılık ve bilimsellik, Atatürk'ün faaliyetlerinde etkili olmuştur. İnkılâp hareketleri de bu çerçevede gerçekleşmiştir. Böylece hukuk, eğitim, toplumsal ve ekonomik hayatın düzenlenmesinde akıl ve bilim asıl rehber olarak kabul edilmiştir.

Çağdaşlık ve Batılılaşma: Ülkemizde gerçekleşen inkılâpların, bir kısmı çağdaşlaşma ve Batılılaşmadan doğan inkılâplardır. Yeni hukuk sisteminin kabulü, şapka inkılâbı ve harf inkılâbının yapılması, Miladi Takvimin kabul edilmesi ve hafta tatilinin pazar gününe alınması, batı kıyafetinin benimsenmesi, Soyadı Kanunu'nun çıkarılması Batılılaşma ve çağdaşlaşmaya yönelik olarak yapılmıştır.

İnsan ve İnsanlık Sevgisi: Türk inkılâbının bir özelliği de insana ve insanlık sevgisine değer vermesidir. Toplumun temelini oluşturan insan, gerçek değerlerin sahibidir. Türk inkılâbı da dayandığı temel ilkelerle hümanist bir karaktere sahiptir.

Milli Güç ve Unsurları

Bir ulusun, ulusal hedeflerine ulaşabilmek amacıyla kullanabileceği maddi ve manevi kaynaklarının toplamına milli güç denir.

Milli güç unsurları şunlardır:

Siyasi Güç

Bir devletin milli hedeflerine erişmek, erişilenleri koruyup geliştirmek ve milli çıkar sağlamak amacıyla kullandığı siyasi kuvvetlerin toplam verimine siyasi güç denir. Siyasi güç Atatürkçü düşünce sisteminin en önemli unsurudur.

Bir ülkede siyasal gücün etkili bir biçimde kullanılması için o ülkede,

- Demokrasinin gelişmiş olması
- Yöneticilerin halk ile bütünleşmiş olması
- Yürürlükte olan yasaların toplumun yapısına uygun olması ve tam olarak uygulanması gereklidir.

Ekonomik Güç

Devletlerin varlıklarını koruyabilmek için ihtiyaç duyduğu milli güç öğelerinden biri de ekonomik güçtür. Devlet, millete karşı olan görevlerini yerine getirebilmek için ekonomik güce sahip olmak zorundadır. Güçlü ve bağımsız bir devlet ancak güçlü bir ekonomi ile sağlanır.

Ekonomik yönden güçlü devletler hem iç siyasette, hem de uluslararası ilişkilerde söz sahibi devletlerdir. Devletlerarası sorunlarda güçlü devletlerin çözümleyici rolleri, günümüzde daha fazla önem kazanmıştır. Ekonomik yönden yeterli güce sahip olmayan devletlerde halkın ekonomik koşullarının da aynı oranda güçsüz olduğu açıktır. Askeri güç de mevcut ekonomik koşullardan aynı oranda etkilenmektedir.

Demografik (Nüfus) Güç

Bir ülkede yaşayan insanların sayısı nüfus gücünün başlıca etkenlerinden biridir. Ancak nüfus, devletlerin gücü karşılaştırılırken sadece sayı bakımından ele alındığında her zaman avantaj veya dezavantaj belirlemez. Nüfusun çokluğu, ancak gelişim düzeyi eş değer veya yakın durumdaki devletler arasında bir güçlülük faktörüdür.

Besin kaynakları yetersiz ve istihdam imkanları kısıtlı durumda ise, bu çokluk her yönden güçsüzlüğe neden olmaktadır. Ancak nüfus potansiyel güç olduğundan dolayı değer taşır. Bu gücün etkin olarak kullanılabilmesi için kişilerin eğitim, sağlık, iş, konut gibi ihtiyaçlarının karşılanarak planlı ve programlı bir şekilde gelişimleri sağlanmalıdır.

Askeri Güç

Ulusal politikanın uygulanmasında ve ulusal hedeflere ulaşılmasında kullanılan fiziki güce askeri güç denir. Kısaca, bir devletin ve milletin savaş gücü denilebilir.

Askeri güç, caydırıcı bir nitelik olmasından dolayı ülkeler için çok önemlidir. Türkiye Cumhuriyeti, konumu açısından stratejik önem taşıyan topraklara sahiptir. Bunun yanında sürekli karışıklıkların ve savaş halinin devam ettiği bölgelere yakındır. Buna rağmen, askeri gücünün caydırıcılığı Türkiye'nin uzun yıllar saldırıya uğramasını önlemiştir. Askerî güç aynı zamanda toplumun rahat ve güven içinde yaşamasının da teminatıdır.

Coğrafi Güç

Bir devletin coğrafyasına ait canlı ve cansız, doğal ve yapay gerçek ve nispi (görelî) tüm değerler onun milli gücünün coğrafi unsurunu oluşturur. Coğrafya; konumu, biçimi, yapısı, reel ve reel olmayan değerleri ile özellikle siyasi, askeri, ekonomik ve nüfus hareketlerine yön verir ve onların başarılarını etkiler.

Türkiye Cumhuriyeti topraklarının,

- Tarıma elverişli olması
- Askeri açıdan önemli olması
- Bölge ve dünya üzerindeki kritik noktalara yakın olması
- Bitki örtüsü ve ikliminin insanın birçok faaliyetine uygun olması
- Tarihi ve turistik yönden değerli olması
- Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlaması,
- Boğazlara sahip olması

gibi unsurlar milli gücümüze katkıda bulunmaktadır.

Ülkenin jeopolitik (coğrafi gücün unsurlarını içerir) ve jeostratejik (toprakların askeri açıdan önemi) konumu, ülkenin büyüklüğü, doğal yapısı, iklimi, yer altı ve yer üstü zenginliği "coğrafi güç" unsurlarıdır.

Bilimsel ve Teknolojik Güç

Günümüzde bilim ve teknoloji alanlarında yeterli bir düzeye ulaşamayıp çağın gerisinde kalan bir devlet evrensel ölçüler bakımından zayıflar grubuna girer. Bilim ve teknolojiye ilerleyen devletler, aynı zamanda dünyanın en gelişmiş ve en güçlü devletleridir.

Psiko - Sosyal ve Kültürel Güç

Psiko - sosyal güç; toplumu millet ve milleti toplum yapan birlik ve kültür düzeyi, gelenek, hukuk, dil, din, fikir vb. alanlardaki durumu, seviyesi ve bunlarla ilgili uygulamaların milli güce etki ve katkılarını kapsar. Psiko - sosyal ve kültürel güç, toplumun sahip olduğu ve tarihten gelen maddi ve manevi değerlerin o topluma sağladığı güçtür. Toplumların sahip olduğu maddi ve manevi güce moral güç denir.

Siyasi Alanda Yapılan İnkılaplar

Atatürk siyasal alanda inkılaplar yaparak ülkemizde ulusal egemenliğin yerleştirilmesini amaçlamıştır. Siyasal alanda yapılan inkılaplardan bahsedilmeye Amasya Genelgesi'nden itibaren başlanmış, TBMM'nin açılması ile devam edilmiştir. Siyasal alandaki diğer yenilikler şunlardır:

SALTANATIN KALDIRILMASI (1 Kasım 1922)

Mustafa Kemal'e göre 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılmasıyla birlikte ulusal egemenliğe dayanan Yeni Türk Devleti kurulmuş, kişisel egemenlik sona ermişti. Bu nedenle saltanatın varlığının bir anlamı kalmamıştı. Anlaşma Devletlerinin, Lozan'da iki hükümeti birbirine düşürmek amacıyla, TBMM Hükümetinin yanında İstanbul Hükümetini de görüşmelere davet etmeleri saltanatın kaldırılmasını hızlandırmıştır.

1 Kasım 1922'de çıkarılan bir kanunla saltanat, İstanbul'un işgalinden itibaren sona ermiş sayıldı. Halifeliğin devamı ve Osmanlı hanedanından bir kişinin Meclis tarafından halifelik görevine getirilmesi kabul edildi.

Saltanatın Kaldırılmasının Sonuçları

- Yönetimde iki başlılık sona ermiştir. Böylece Lozan görüşmelerinde Anlaşma Devletlerinin Türk tarafını bölme girişimleri engellenmiştir.
- Osmanlı Devleti resmen sona ermiştir.

- Millî egemenliğin gerçekleşmesi yolunda önemli bir adım atılmış, TBMM Hükümeti Türkiye'de yönetimi tek başına ele almıştır.
- TBMM, Abdülmecit Efendi'yi halife seçerek, halifeliği devam ettirmiştir. Bu durumun nedeni İngiltere'nin halifenin nüfuzundan faydalanmasını engellemektir. Halifelik siyasi gücünü kaybederek sembolik hale gelmiştir.
- Din ile devlet işleri birbirinden ayrılmış, halifelik siyasi gücünü yitirmiştir. Bu gelişme devletin laikleşmesinde önemli bir adım olmuştur.
- Türkiye'de devlet başkanlığı ve rejim sorunu ortaya çıkmış, bu sorun cumhuriyetin ilanını hızlandırmıştır.

CUMHURİYETİN İLAN EDİLMESİ (29 Ekim 1923)

Cumhuriyet, egemenlik hakkının ulusa ait olduğu ve bu hakkını belli süreler için seçtiği temsilciler aracılığıyla kullandığı yönetim şeklidir. 1920 yılında TBMM'nin açılması, 1921 Anayasası'nda egemenliğin ulusa ait olduğunun kabul edilmesi ve saltanatın kaldırılması cumhuriyete yönelişin açık birer göstergesiydi. Ayrıca 13 Ekim 1923'te Türkiye'nin başkenti olarak Ankara'nın ilan edilmesi, artık yeni rejimin adının konulması zamanının geldiğini göstermekteydi.

TBMM'nin açılmasıyla birlikte cumhuriyetin ilan edilmemesinde,

- Zamansız rejim tartışmalarına neden olmamak
- Ulusal güçlerin parçalanmasını ve zayıflatılmasını engellemek
- Saltanatın birleştirici etkisinden yararlanmak

etkili olmuştur.

Cumhuriyetin İlan Edilmesinin Sonuçları

- Yeni Türk Devleti'nin rejimi belirlenmiş ve bu konudaki kargaşa sona ermiştir.
- Millî Mücadelenin başından beri amaçlanan ulusal egemenlik ilkesi gerçekleştirilmiştir.
- 1921 Anayasası'nda bazı değişiklikler yapılmıştır. Türkiye'nin hükümet şeklinin "cumhuriyet" olduğu, devletin dininin İslam olduğu, resmi dilinin Türkçe olduğu şeklindeki maddeler anayasaya girmiştir.
- Mustafa Kemal Paşa'nın cumhurbaşkanı seçilmesiyle devlet başkanlığı sorunu ortadan kalkmıştır.
- Meclis hükümeti sisteminin yerine kabine sistemi uygulanarak yürütme işlerinin hızlanması sağlanmıştır.
- Cumhurbaşkanı, ilk cumhuriyet hükümetini kurma görevini İsmet Paşa'ya vermiş, Fethi (Okyar) Bey de TBMM Başkanlığına seçilmiştir.

HALİFELİĞİN KALDIRILMASI (3 Mart 1924)

Hz. Muhammed'in vefatından sonra devlet ve hükümet işlerini yürütmek amacıyla seçilen idarecilere "halife" denilmiştir. Halifelik siyasal anlamda, devlet başkanlığını ifade etmektedir.

Halifelik makamının dinî ve siyasi bir öneminin kalmadığına inanan Mustafa Kemal Paşa, Hintli Müslümanların halifeliğin korunması ve güçlendirilmesi yönündeki mektupları üzerine harekete geçmiştir.

Çünkü, Hintli Müslüman lider Ağa Han ve Emir Ali'nin tutumları İngilizlerin siyasal bir manevrası idi. İngiltere halifelik yoluyla Türkiye'nin iç işlerine müdahale edilmesine ortam hazırlamaya çalışıyordu. Mustafa Kemal Paşa, bu sorunu komutanlar, başbakan ve genelkurmay başkanıyla görüşerek halifeliğin kaldırılması konusunda anlaşmış ve TBMM, 3 Mart 1924'te halifeliği kaldırmıştır.

Halifeliğin Kaldırılmasının Sonuçları

- Cumhuriyet rejimi tam anlamıyla gerçekleşmiş, çağdaşlaşmanın önündeki en büyük engel kaldırılmıştır. Eski rejime dönüş yolları tıkanmıştır.
- Yeni Türk Devleti'nin ümmetçi bir anlayışı benimsemediği, İslam dünyasında birliği sağlama gibi bir iddiasının bulunmadığı açıkça ortaya çıkmıştır.
- Türkiye'nin dış politikası olumlu yönde etkilenmiştir. Sömürgelerinde çok sayıda Müslüman bulunan İngiltere, Fransa ve İtalya Türkiye'nin halifeliğin gücünden yararlanarak halkı kışkırtacağına inanıyordu. Bu nedenle Türkiye'ye karşı çekingen davranan devletlerin şüpheleri halifeliğin kaldırılmasıyla sona ermiş ve Türkiye ile karşılıklı güvene dayanan ilişkiler kurmuşlardır.
- Laikliğe geçişin en önemli aşaması gerçekleştirilmiştir.
- Türkiye'de inkılaplar için elverişli bir ortam hazırlanmıştır. Nitekim halifeliğin kaldırılmasından sonra inkılaplarda belirgin bir hızlanma olmuştur.

1924 ANAYASASI (20 Nisan 1924)

Olağanüstü bir dönemde yapılan 1921 Anayasası ve imparatorluk döneminden kalan yasalar Türk halkının ihtiyaçlarına bütünüyle cevap veremiyordu. Bu nedenlerden dolayı 20 Nisan 1924'te Yeni Türk Devleti'nin ikinci anayasası kabul edilmiştir.

1924 Anayasası'nın Önemli Maddeleri

1. Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.
2. Devletin yönetim şekli Cumhuriyettir.
3. Devletin dini İslam, başkenti Ankara, dili Türkçedir.
4. Yasama, yürütme ve yargı yetkisi Meclisin kontrolündedir. Meclis, yürütme yetkisini hükümet aracılığı ile kullanır. Yargı yetkisini ise, bağımsız mahkemeler kullanır.
5. TBMM üyeleri 4 yılda bir seçilir, seçme yaşı 22, seçilme yaşı ise 30'dur.
6. Cumhurbaşkanı 4 yıllık bir süre için Meclis içinden ve Meclis tarafından seçilir.
7. Seçme ve seçilme hakkı sadece erkekler tarafından kullanılır.
8. Bütün Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları kanun önünde eşittir.

1924 Anayasası 27 Mayıs 1960 yılına kadar yürürlükte kalmış ve 1961'de yeni bir anayasa yapılmıştır. 1924 Anayasası'nda yasama ve yürütme yetkisi Meclise, yargı yetkisi ise bağımsız mahkemelere bırakılmıştır. Bu durum anayasanın yargı kuvvetine verdiği önemin göstergesidir. Ayrıca bu anayasa kişi hak ve özgürlüklerine geniş yer vermiştir.

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ DENEMELERİ

Halk egemenliğinin geçerli olduğu siyasal rejimlere demokrasi denir. Bu sistemde halk, kendi temsilcilerini hür iradesi ile seçer. Böylece belli bir yaşa ulaşan vatandaşlar devlet idaresine katılarak halka egemenliğin ortaya çıkmasını sağlarlar. Demokrasi çeşitli görüşlere sahip kişilere bir araya gelip teşkilatlanma imkanı tanır. Bu tür teşkilatlanmış gruplara siyasal parti denir.

Demokratik mücadele ancak siyasal partilerle yürütülebilir. Bu nedenle Atatürk, siyasal partilerin kurulmasını sağlamış ve sağlığında iki defa çok partili hayata geçmek için deneme yapmıştır. Ancak çok partili hayata geçmek için uygun ortamın oluşmaması, inkılapların, modernleşme çalışmalarının ve ulusal egemenliğin engellenme safhasına gelmesi bu denemelerin sona ermesine yol açmıştır.

Cumhuriyet Halk Fırkası

Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasından sonra Mustafa Kemal Paşa, yapacağı işleri belli bir sistem içerisinde toplamak, hedeflerini belirtip milleti aydınlatmak yolunda disiplinli bir topluluk yani siyasal parti kurma gereği duydu. I. Meclisin dağılmasından sonra Mustafa Kemal Paşa, inkılapçı kişileri yanında toplayarak yeni seçimlere girdi.

Seçimler sonunda Mustafa Kemal Paşa'nın fikirlerini benimseyenler (I. Meclisteki Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu'nun adayları) II. Meclis'te çoğunluğu sağladılar.

Mustafa Kemal Paşa, halkçılık esaslarını kapsayan bir program ile 9 Eylül 1923'te Halk Fırkasını kurarak, gerçekleştirmeyi planladığı inkılapları parti programına koymuş ve bu partiyi bütün halkın partisi yapmaya çalışmıştır. Halk Fırkası, 1924'te Cumhuriyet Halk Fırkasına, 1935'te de Cumhuriyet Halk Partisine dönüştürülmüştür. Parti 1923'ten 1950'ye kadar aralıksız 27 yıl iktidarda kalmıştır. Yeni Türk Devleti'nin ilk siyasal partisi olan Cumhuriyet Halk Fırkasına, ölümüne kadar Mustafa Kemal Atatürk başkanlık yapmıştır.

Ordunun Siyasetten Ayrılması

Kurtuluş Savaşı'nın zor ve ağır şartlarında aynı ki hem milletvekilliği hem de komutanlık yapabiliyordu. Savaşın kazanılmasından sonra da bu durum devam etti. 1924 yılı Ekim ayı sonlarında Kazım Karabekir, Ali Fuat ve Refet Paşalar ordudaki görevlerini bırakıp mecliste muhalefete başladılar.

O sırada Musul meselesi bütün sıcaklığını korurken yapılan bu hareket doğru görülmedi. Çünkü, ordudan ayrılan komutanlar bir takım politik hazırlıklara girişmişlerdi. Atatürk, kendisine bağlı komutanların milletvekilliğinden ayrılmalarını istedi. Bundan sonra askerlerin görevleri devam ederken milletvekili olamayacaklarına dair kanun kabul edildi (19 Aralık 1924).

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası

1924 yılında Halk Fırkası içinde laiklik, inkılapçılık ve devletçilik gibi konularda muhalefet başladı. Yine aynı yılda milletvekilliği ile komutanlığın birbirinden ayrılarak ordunun siyaset dışında bırakılması üzerine askerlikle ilişkisi kesilen Kazım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy, Rauf Orbay, Refet Bele ve Adnan Adıvar gibi kişiler, milletvekili oldukları için TBMM'de siyasal etkinliğe giriştiler. Bu gelişmeler sonunda 17 Kasım 1924'te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurulmuş ve partinin başkanlığına Kazım Karabekir Paşa seçilmiştir.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası üyeleri, cumhuriyetçilik ilkesini, liberalizmi, demokrasiyi benimsediklerini ve dinî inançlara saygılı olduklarını açıklamışlardır. Ancak cumhurbaşkanının aynı zamanda parti başkanı olmasına karşı çıkmış, halka daha fazla özgürlük verilmesini, Cumhuriyet Halk Partisinin Meclise baskı yapmamasını istemişlerdir.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının çatısı altında toplananlar; inkılaplara karşı çıkanlar, eski İttihatçılar, saltanat ve hilafet taraftarı kişilerden oluşuyordu. Mustafa Kemal Paşa, demokrasinin gerçekleşmesini sağlamak için bu komutanların parti kurmasına karşı çıkmamıştır. Ancak Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasına mensup milletvekillerinin konuşmaları eski dönemin yeniden geri gelmesi konusunda bazı beklentilerin doğmasına, karışıklıkların çıkmasına ve ülke bütünlüğünün tehlikeye düşmesine yol açmıştır. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının güçlenmesinden cesaret alan rejim karşıtları Şeyh Sait önderliğinde ayaklanmışlardır.

Şeyh Sait İsyanı (13 Şubat 1925)

Cumhuriyetin ilk yıllarında yeni Türk Devleti'nin ve cumhuriyet rejiminin karşılaştığı en büyük tehlikelerden biri Şeyh Sait İsyanı olmuştur.

Lozan'da çözümlenemeyen Musul sorunu 1925 yılında Türkiye ile İngiltere arasında gerginliğe neden oldu. Türkiye'nin askeri bir harekete hazırlandığı sırada iç ve dış kışkırtmalar sonucunda 13 Şubat 1925'te Diyarbakır'da Şeyh Sait Ayaklanması çıktı.

İsyan kısa sürede Erzurum, Elazığ, Muş, Bitlis gibi doğu illerinde yayıldı. Ali Fethi Okyar Hükümeti isyanın bastırılmasında başarılı olamayınca istifa etti. Yeni hükümeti kuran İsmet Paşa aldığı askeri ve siyasi önlemlerle isyanı bastırdı.

Şeyh Sait İsyanının Sonuçları

- İsyanda rolü olduğu gerekçesiyle Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kapatılmıştır (5 Haziran 1925).
- Şeyh Sait İsyanı, Türkiye'de çok partili hayata geçiş için ortamın uygun olmadığını ve henüz demokrasinin tam anlamıyla uygulanamayacağını göstermiştir.
- Türkiye'de çok partili hayata geçiş için yapılan ilk deneme başarısızlıkla sonuçlanmıştır.
- Doğu Anadolu Bölgesi'nde bozulan huzuru sağlamak amacı ile Takrir-i Sükun Kanunu çıkarılmıştır (4 Mart 1925). Bu kanun 1929 yılına kadar yürürlükte kalmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti'ni yıkmaya yönelik ilk isyan bastırılmıştır.
- Ali Fethi Okyar Hükümeti istifa etmiş, yerine İsmet İnönü Hükümeti kurulmuştur.
- Türkiye Cumhuriyeti yıprandığından dolayı, İngiltere, Musul sorununu kendi lehine çözebilmek için büyük avantaj sağlamıştır. İstiklâl Mahkemeleri tekrar harekete geçirilmiştir.

Mustafa Kemal'e Suikast Girişimi

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kapatılmasından sonra Mustafa Kemal Paşa'ya karşı olanlar harekete geçtiler. Muhaliflerin düşüncesine göre, yeni rejim Mustafa Kemal'in şahsına bağlıydı. Onu öldürmekle rejime istedikleri şekli verebileceklerdi. Bu düşüncelerini gerçekleştirmek için Mustafa Kemal Paşa'nın İzmir ziyareti sırasında suikast yapmaya karar verdiler (16 Haziran 1926).

Ancak planın haber verilmesi sonucunda suikastçılar yakalandılar. İstiklâl Mahkemelerinde yargılanan suçlular çeşitli cezalara çarptırıldılar. Tutuklanan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ileri gelenleri bu olayla ilgilerinin olmadığı anlaşılınca serbest bırakılmışlardır. Bu olaydan sonra ittihatçılık büyük bir tasfiyeye uğradı. Mustafa Kemal Paşa'nın olaya tepkisi "Benim naçiz vücudum, elbet bir gün toprak olacaktır. Fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet yaşayacaktır." demek olmuştur. Bu suikast girişimi Mustafa Kemal Paşa'nın şahsında Cumhuriyet rejimine yapılmış bir saldırıdır.

Serbest Cumhuriyet Fırkası

Mecliste tek partinin bulunması hükümetin denetlenmesini önüyor, eleştiri olmadığı için yapılan işlerin hesabını sorma imkanı bulunmuyordu. 1929 yılında dünyada başlayan ekonomik kriz Türkiye'yi de etkiledi. Bu durum hükümetin denetlenmesini gerektiriyordu.

Olayların bu şekilde gelişmesi Atatürk'e çok partili hayata geçmek için yeni bir deneme imkanı daha verdi. Belki de yeni bir oluşumun ortaya çıkması sorunların aşılmasında daha etkili olabilecek, hükümetler denetlenebilecek ve halkın sorunları Meclise daha fazla taşınabilecekti.

Atatürk, Türkiye'de çok partili hayata geçilmesini sağlamak amacıyla 1930 yılında yakın arkadaşlarından ve eski başbakanlardan Fethi Okyar Bey'den yeni bir parti kurmasını istedi. Ayrıca Cumhuriyet Halk Partisindeki bazı milletvekillerinden bu yeni partiye katılmalarını istedi. Bu gelişmelerden sonra 12 Ağustos 1930'da Fethi Okyar, Serbest Cumhuriyet Fırkasını kurdu.

Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurucuları cumhuriyete bağlı ve laik düşünceden yana kişilerdi. Ancak partinin teşkilatlanması aşamasında yerel örgütlerde cumhuriyete, laikliğe ve inkılaplara karşı olan kişiler görev aldılar. Kötü niyetli bu kişilerin çalışmaları cumhuriyeti ve inkılapları tehlikeye düşürdü. Durumun kontrolden çıkması üzerine Fethi Bey 17 Aralık 1930'da Serbest Cumhuriyet Fırkasını kapattı.

Kısa bir süre sonra patlak veren Menemen Olayı Fethi Bey'i haklı çıkarmıştır. Serbest Cumhuriyet Fırkasının kapanması üzerine ülkemizde cumhuriyetin ilanından sonraki çok partili hayata geçişin ikinci denemesi de başarılı olamadı. Bundan sonra Atatürk döneminde bir daha çok partili hayata geçmek için girişimde bulunulmamıştır.

Menemen Olayı (23 Aralık 1930)

Serbest Cumhuriyet Fırkasının içine sızan cumhuriyete ve inkılaplara karşı olan kişiler, partinin kapatılmasından sonra Menemen Olayı'nı çıkardılar (1930). Menemen'e gelen Derviş Mehmet adında bir kişi çevresine topladığı kişilerle "Din elden gitti, şeriat isteriz." diyerek ayaklandı.

Bu ayaklanmayı önlemeye çalışan Asteğmen Kubilay isyancılar tarafından şehit edildi. Olayın haber alınması üzerine Menemen'e gelen askeri birlikler duruma hakim oldular. İsyancılar askeri mahkemelerde yargılanarak cezalandırıldılar.

Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş

Türkiye'de İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra demokratikleşme çabaları hız kazandı. Bu durumun ortaya çıkmasında basında çıkan haberlerin de etkisi oldu. Nuri Demirağ'ın kurduğu Millî Kalkınma Partisi, çok partili hayata geçiş döneminin Türkiye'deki ilk siyasi partisi oldu (1945).

1945'li yıllarda CHP içinde ekonomi politikalarında görüş ayrılıkları yaşanıyordu. 1946 yılı başlarında partiden ayrılan Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan öncülüğünde Demokrat Parti (DP) kuruldu.

1946 yılında ondan fazla siyasi parti kuruldu ve çok partili siyasi hayatın ilk genel seçimi yapıldı. CHP bu seçimden sonra da iktidarını devam ettirdi. 1950 yılındaki genel seçimleri kazanan DP iktidara geldi. Böylece çok partili siyasi ortamda mecliste farklı görüş ve düşünceler temsil edilme imkanı buldu.

Hukuk Alanında Yapılan İnkılaplar

Vatandaşların birbirleriyle ve devletle olan ilişkilerinde uymak zorunda oldukları yazılı kurallara hukuk denir. Toplumda ailenin kurulması, ekonomik hayatın düzenlenmesi, kişi hak ve özgürlükleri, kişiler arasındaki ilişkiler belli kurallara göre işlemelidir ki toplumda huzur sağlanabilsin. Devlet, hukuk kurallarını koyar, bu kuralların uygulanıp uygulanmadığını denetler ve uymayanları cezalandırarak otoriteyi sağlar.

Türkiye Cumhuriyeti, millî egemenlik ve tam bağımsızlık ilkelerine dayanıyordu. Siyasal alanda inkılaplar yapılarak millî egemenlik sağlandı. Bununla birlikte tam bağımsızlığı ve ülkede yaşayan herkesin kanun önünde eşitliğini sağlayabilecek güçlü bir hukuk sisteminin kurulması da gerekiyordu.

Atatürk'ün hukuk inkılabının en önemli tarafı laik ve çağdaş hukuk kurallarının benimsenmesidir. 1921 ve 1924 anayasaları hukuk alanındaki inkılapların başlangıcı olmuştur.

MEDENİ KANUN'UN KABULÜ (17 Şubat 1926)

Bir toplumda evlenme, boşanma, miras gibi konularda bireyler arasındaki ilişkileri düzenleyen kurallara medeni hukuk denir. Osmanlı Devleti zamanında medeni hukuk kuralları İslam hukukuna göre düzenlenmişti. Bu konudaki en önemli çalışma XIX. yüzyılda hazırlanmış olan Mecelle idi. Mecelle büyük ölçüde İslam

hukukuna göre hazırlanmış bir medeni kanun idi.

Türkiye Devleti, laikliği amaçladığı için İslam hukukuna dayanan Mecelle'yi uygulayamazdı. Bu nedenle bir takım çalışmalar yapıldı.

Yeni bir medeni kanunun hazırlanması da uzun zaman alabilirdi.

Dolayısıyla Japonların yaptığı gibi, ileri ve laik bir Avrupa ülkesinin medeni kanununun alınması uygun görüldü. Sonuçta, İsviçre Medeni Kanunu'nun alınması kararlaştırıldı. TBMM, 17 Şubat 1926'da yeni Medeni Kanunu kabul etti. Bu kanun 6 Ekim 1926'da yürürlüğe girdi.

Medeni Kanun'un Kabulünün Sonuçları

- Kadınlarla erkekler arasında toplumsal ve ekonomik alanda tam bir eşitlik sağlanmıştır. Kadınlara istediği mesleğe girme hakkı tanınmıştır.
- Evlilik, devlet kontrolü altına alınarak resmi nikahın zorunlu olması kabul edilmiştir.
- Tek eşle evlilik zorunlu hale getirilmiş ve modern Türk ailesi kurulmuştur.
- Mirasta kız ve erkek çocuklar arasında eşitlik sağlanmıştır.
- Boşanma belli şartlara bağlanmıştır. Boşanma hakkı kadınlara da verilmiştir.
- Toplumsal yaşam çağdaş gelişmelere göre düzenlenmiştir.
- Kanunlar, Türkiye Cumhuriyeti'nin bütün vatandaşlarına uygulanabilir hale getirilmiştir. Böylece vatandaşlar arasında din ve mezhep farkı kalmamış, hukuk birliği sağlanmıştır.
- Türkiye'deki azınlıklar, Lozan Antlaşması'nın kendilerine tanıdığı haklardan vazgeçmişler ve Türk Medeni Kanunu'na uymak istediklerini bildirmişlerdir. Hükümetin bu isteği kabulüyle Avrupa devletlerinin azınlık haklarını bahane ederek Türkiye'nin iç işlerine müdahale etme tehlikesi ortadan kalkmıştır. Patrikhane ve konsoloslukların mahkeme kurma yetkileri de sona ermiştir.

TÜRK KADINLARINA SİYASİ HAKLARIN VERİLMESİ

Toplumda kadın - erkek eşitliğinin sağlanması cumhuriyet rejiminin hedeflerinden biriydi. Medeni Kanun ile verilen haklar, kadınlarla erkekler arasında sosyal ve medeni alanda eşitlik sağladı. Ancak tam bir eşitliğin olması için kadınlara siyasal hakların da verilmesi gerekiyordu.

Türk kadınlarının siyasal hayatta da yerini alması amacıyla,

- 1930'da belediye seçimlerine katılma
- 1933'te muhtarlık seçimlerine katılma
- 1934'te de milletvekili seçme ve seçilme

hakları tanınmıştır.

Böylece Türk kadını siyasal haklarına kavuşmuştur. Türk kadınının siyasal haklarını birçok Avrupa ve dünya ülkesi kadınlarından önce elde etmesi, Atatürk'ün kadın haklarının düzenlenmesine önem verdiğini göstermektedir.

Eğitim ve Kültür Alanında Yapılan İnkılaplar

Çağdaşlaşmak, ilerlemek eğitimin yaygınlaştırılmasına ve geliştirilmesine bağlıdır. Bunu sağlayabilmek için devletlerin belli bir eğitim politikası tespit etmesi ve bir plan dahilinde yürütmesi gerekir. Eğitim esaslarının başında eğitim politikasının millî olması gelir. Buna paralel olarak Atatürk, "Millî eğitim esas olduktan sonra onun dilini, yöntemini, araçlarını da millî yapmak zorunluluğu tartışmaktan uzaktır." demiştir.

Eğitim politikasının dayanacağı ikinci temel ise, çağdaşlıktır. Eğitim faaliyetlerinin hem amacı hem de yöntemlerinin ve araçlarının bilimsel olması gerekir. Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim politikası bu temeller üzerine kurulmuştur. Atatürk, "Bilim ve teknik nerede ise oradan alacağız ve herkesin kafasına koyacağız. Bilim ve teknik için kayıt ve şart yoktur." diyerek çağın bilimsel gelişmelerinin izlenmesinin önemini vurgulamıştır.

Atatürk, Kurtuluş Savaşı sırasında bile eğitim öğretim işlerini ihmal etmemiştir. Savaşların en çetin geçtiği dönemlerde eğitim toplantıları yapmış, okulların açık kalmasını sağlamaya çalışmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra da eğitim alanındaki yenilikleri hızlandırmıştır. Atatürk döneminde eğitim alanında yapılan belli başlı inkılaplar şunlardır:

TEVHİD-İ TEDRİSAT KANUNU'NUN ÇIKARILMASI

- 3 Mart 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğretimin Birleştirilmesi) kabul edilmiştir. Bu kanunun çıkarılmasının sonucunda, Türkiye'deki bütün öğretim kurumları Millî Eğitim Bakanlığına bağlanarak tek elden yönetilmeye başlanmıştır.
- Şer'îye ve Evkâf Vekâleti bütçesinden okullara ve medreselere ait olan birikimler Millî Eğitim bütçesine aktarılmıştır.
- Din uzmanları yetiştirmek için üniversitede bir İlahiyat Fakültesi açılması, imamlık ve hatiplik gibi dinî hizmetlerin görülebilmesi için de ayrı okulların kurulması kararlaştırılmıştır. Bu gelişmeler sonucunda medreseler kapanmıştır.
- Yabancı okulların ders programlarına Türkçe kültür dersleri konulmuş, bu derslerin Türkçe ve Türk öğretmenlerce okutulması sağlanmıştır.
- Eğitim faaliyetleri laikleştirilmiş ve ülkede eğitim - öğretim alanındaki ikilikler kaldırılmıştır.
- Yabancı okulların dinî ve siyasi amaçlı öğretimleri durdurulmuştur. Ayrıca bu okulların sınıflarında ve ders kitaplarındaki dinî işaretleme ve semboller kaldırılmıştır. Böylece yabancı ve azınlık okullarının zararlı faaliyetleri engellenmiştir.

2 Mart 1926'da kabul edilen Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun ile eğitim hizmetleri düzenlenmiştir. İlköğretim zorunlu hale getirilerek devlet tarafından takip edilmiştir. Devletin izni olmadan okul açılmayacağı belirtilerek ilk ve orta öğretimin temel kuralları belirlenmiş, çağdaş olmayan dersler programlardan çıkarılmıştır.

Eğitim alanındaki bu faaliyetler ile, Türk eğitim sistemi devlet güvencesi altına alınmış, demokratik, ulusalcı, laik ve çağdaş bir kimliğe kavuşmuştur. Eğitimde kızlar ve erkekler arasında fırsat eşitliği sağlanarak halkçılık ilkesi egemen hale getirilmiştir. Medreselerin kapatılmasıyla eğitim alanında yaşanan ikilik ortadan kalkmıştır.

YENİ TÜRK HARFLERİNİN KABUL EDİLMESİ

- Türkiye Cumhuriyeti'nin Arap harflerinden vazgeçerek Latin harflerini kabul etmesinde,
- Türkiye'de okuyup yazmayı kolaylaştırarak, okur yazar oranının artırılmak istenmesi.
- Arap harfleriyle okuyup yazmanın idarecilerin ve ilmiye sınıfının imtiyazında olması, okuma yazmanın bir ayrıcalık olmaktan çıkarılmak istenmesi.
- Arap harflerinin Türkçenin fonetiğine (ses düzeni) uymaması
- Arap harflerinin sağdan sola yazılmasının matbaacılık tekniği ve daktilo klavyeleri açısından dezavantajlarının olması
- Arap ve Fars kültürünün yerine Avrupa uluslarının bilim ve kültürünün benimsenmesi

etkili olmuştur.

1 Kasım 1928'de yeni harflerle ilgili kanun Meclis tarafından kabul edilmiş, Arap harfleri yerine Latin alfabesi getirilmiştir.

Yeni Türk harflerinin kabulüyle,

- Batı dünyası ile yakınlaşma yolunda önemli bir adım atılmıştır.
- Çağdaşlaşmada önemli bir engel olan yazı sorunu çözümlenmiştir.
- Okuma yazma oranı sürekli artarken basılan kitap sayısında da büyük artış olmuştur.

- Bilim ve teknolojideki ilerlemeler ve kültür alışverişi hızlanmıştır.

TBMM'de, 1 Kasım 1928'de, "Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun" un kabul edilmesinden sonra, yeni harflerin tüm yurttta yaygın olarak öğretilmesi amacıyla "Millet Mekteplerinin açılması kararlaştırılmıştır. 24 Kasım 1928 günü "Millet Mektepleri Teşkilatı Talimatnamesi" yayınlanmıştır.

Bu talimatname ile 14 - 45 yaş arasındaki her Türk vatandaşının Millet Mektebi'ne devam etmesi zorunlu hale getirilmiştir. Mustafa Kemal de Millet Mekteplerine "Başöğretmen" olması için yapılan teklifi kabul etmiştir. Millet Mektepleri, 1 Ocak 1929'da açılmış ve bir yıl içinde 600 bin kişi diploma almıştır. 1936 yılına kadar sürdürülen seferberlikte bu rakam 2,5 milyonu geçmiştir. Bu uygulama ile ülkemizde okuryazar oranı artmıştır.

TÜRK TARİH KURUMUNUN AÇILMASI

Osmanlı medreselerinde Tanzimat Dönemine kadar İslam tarihi, Tanzimat Döneminde açılan okullarda ise, Osmanlı tarihi okutulmuş ve Osmanlı Devleti'nden önceki Türk devletlerine ve topluluklarına yer verilmemişti. Bu durum Osmanlı tarih anlayışında ümmetçilik fikrinin etkili olduğunu göstermektedir.

Mustafa Kemal Atatürk, binlerce yıllık geçmişi olan, dünya kültür, sanat ve siyasal hayatına etki eden Türk tarihinin İslam tarihi ve Osmanlı tarihi ile sınırlı kalmasını kabul etmeyerek Türk tarihi ile ilgili kapsamlı araştırmalar yapılmasını istemiştir.

Atatürk, millî bir tarih oluşturarak birlik ve beraberliği sağlamak, Türk milletinin kabiliyet ve dünya medeniyetine katkılarını ortaya koymak amacıyla 15 Nisan 1931 'de Türk Tarih Kurumunu kurmuştur.

Türk Tarih Kurumunun açılmasından sonra,

- Okullar için dört ciltlik "Genel Tarih" serisi hazırlanmıştır.
- Ümmetçi ve hanedancı tarih anlayışından millî tarih anlayışına geçilmiştir.
- 1932'de Birinci Tarih Kongresi toplanmıştır. Bu kongrede "Türk Tarih Tezi" ortaya atılmıştır. Bu tezin esası; "Türk ulusunun tarihi şimdiye kadar yazıldığı gibi sadece Osmanlı tarihinden ibaret olmayıp çok daha eskidir ve temasta bulunduğu milletleri etkilemiştir." şeklinde özetlenebilir.
- 1937'de toplanan "İkinci Türk Tarih Kongresinde tarih tezimiz yabancı bilim adamlarının da incelemesine sunulmuştur. Türk tarih tezinin kabul edilmesi ile millî tarihimiz gerçek karakterini millet ve dünya önünde kazanmıştır.
- Atatürkçü tarih görüşü, insanlığı geniş bir aile olarak kabul eder. İnsanları ayıran ve bölen savaşlar ile çatışmalar yerine dikkati, insanlığın ortak malı olan kültür ve medeniyet eserlerine çekerek birleştirici rol oynamıştır.

TÜRK DİL KURUMUNUN AÇILMASI

Atatürk'e göre dil, ulusal birlik ve beraberliğin sağlanmasının öz kaynaklarından ve kalkınıp ilerlemenin ön koşullarından biridir.

Atatürk'e göre dil bağımsızlığı, siyasal bağımsızlığın bir parçasıdır. Atatürk'ün dil konusuna gösterdiği yakın ilgi onun milliyetçi, halkçı, inkılapçı ve laik anlayışının bir sonucudur.

Atatürk, Türk dilini kendi millî benliğine kavuşturmak ve kendi benliği içinde zenginleştirerek kültür dili haline getirmek amacıyla 1932'de Türk Dili Tetkik Cemiyetinin (Türk Dil Kurumu) kurulmasını sağlamıştır.

Türk Dil Kurumu açıldıktan sonra,

- 26 Eylül 1932'de Birinci Dil Kurultayı toplanarak dil üzerinde yapılacak çalışmalar planlanmıştır.
- Halk dilindeki sözcükler toplanarak derlemeler yapılmış, Türkçe sözlük hazırlanmıştır.
- Konuşma diliyle yazı ve bilim dili arasındaki ayrılıkların giderilmesinde gelişmeler sağlanmıştır.

- Sanat, bilim ve teknoloji alanlarında karşılığı olmayan kelimeler için yeni kavramlar ve terimler bulunmuştur.

EĞİTİM VE KÜLTÜR ALANLARINDA DİĞER YENİLİKLER

Atatürk döneminde, modern bir toplum oluşturacak kadroları yetiştirmek ve bilimsel anlayışı yerleştirmek amacıyla düzenlemeler yapıldı. 1933'te çıkarılan bir kanunla Darülfünun kaldırılarak yerine Millî Eğitim Bakanlığına bağlı İstanbul Üniversitesi kuruldu.

Modern bilime açık olan bu üniversitede Hitler Almanya'sından kaçan bilim adamları da görev aldılar. İstanbul'da bir Hukuk Fakültesi açıldı. Ankara'da açılan Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi (1933), Yüksek Ziraat Enstitüsü (1933) ülkemizde ikinci üniversitenin temelini oluşturdu. Bu arada Devlet Konservatuvarı ve Güzel Sanatlar Akademisi açılmıştır.

Sanatın milletlerin oluşmasında ve yücelmesinde büyük etkisi olduğuna inanan Atatürk bu inancını, "Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir." şeklinde ifade etmiştir.

Toplumsal Alanda Yapılan İnkılaplar

Hukuk ve eğitim alanlarında yapılan inkılaplar toplumsal yaşayışın düzenlenmesini de beraberinde getirmiştir. Çünkü, devlet ve hukuk kurumlarının temel hedefi toplumsal yaşayışı düzenlemek ve bu düzenin sağlıklı işleyişini sağlamaktır.

Toplumsal alanı düzenlemek amacıyla yapılan belli başlı inkılaplar şunlardır:

TEKKE, ZAVİYE VE TÜRBELERİN KAPATILMASI

Osmanlı Devleti zamanında tarikatlarla, tekke, zaviye ve türbelerin sosyal yaşamda önemli bir yeri vardı. Tarikat, sözlük anlamı olarak gidilecek yol, yöntem gibi anlamlara gelmektedir. İslami bir terim olarak ise; Allah'a ulaşmak için takip edilecek yol anlamına gelir. Tarikat üyelerinin toplandığı yerlere de tekke ve zaviye denmiştir. Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinde toplumsal bağların güçlenmesi ve fetihlerin devam etmesinde tarikatların önemli bir yeri vardı. Ancak zamanla asıl fonksiyonlarını yitiren tarikatlar bazı kişilerin çıkarları için kullandıkları bir yol olmuştur. Tekke ve zaviyeler de bu amaçla kullanılmıştır. Bazı tarikat şeyhleri halkın dinî duygularını istismar ederek tekke ve zaviyeleri siyasi ve ekonomik çıkarları için kullanmaya başlamışlardır.

Çağdaş ve laik bir toplum olma yolundaki Türk ulusu için tekke, zaviye ve türbelerin kaldırılması gerekliydi. Atatürk yaptığı bir konuşmada, "Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler memleketi olamaz. En doğru, en gerçek tarikat, medeniyet tarikatıdır.", başka bir konuşmasında da "Ölülerden medet ummak, çağdaş bir toplum için, bir lekedir." demiştir.

30 Kasım 1925 tarihinde çıkarılan bir kanunla tekke, zaviye ve türbeler kapatılmıştır. Böylece Türk toplumunun çağdaşlaşması ve laikleşmesi yolunda önemli bir adım atılmıştır. Yine aynı kanunla "şeyhlik, dervişlik, dedelik, seyyidlik, çelebilik, türbedarlık" gibi ayrıcalık bildiren unvanlar kaldırılmıştır. Bu uygulama ile imtiyazsız ve kaynaşmış bir toplum oluşturulması hedeflenmiştir.

KIYAFETTE DEĞİŞİKLİK

Osmanlı toplumunda kıyafet birliği yoktu. II. Mahmut döneminde sadece asker ve memurlar için kıyafet birliğini sağlama yolunda çalışmalar yapılmıştır. Bu arada değişik milletlere ve dinlere mensup olan halkın kılık - kıyafeti de değişti. Batı medeniyetini bir bütün olarak kabul eden inkılaplar, dünyanın kabul ettiği çağdaş kıyafetin benimsenmesini de gerektiriyordu.

Atatürk bu konuda Kastamonu ve İnebolu'ya başında taşıdığı Panama şapkayla giderek "Biz her bakımdan medeni insan olmalıyız. Turan kıyafetini araştırıp ortaya çıkarmaya gerek yoktur. Çağdaş ve uluslararası kıyafet bizim için uygun bir kıyafettir." demiştir.

25 Kasım 1925 tarihinde Şapka Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunla Türk erkeklerinin başlık olarak şapka giymesi kararlaştırılmıştır. 1934 yılında çıkarılan bir kanunla da hangi din ve mezhebe mensup olursa olsun din adamlarının mabetler ve ayinler haricinde dinî kıyafetle dolaşmaları yasaklanmıştır. Sadece Diyanet İşleri Başkanı, Rum ve Ermeni Patrikleri ile Hahambaşı her zaman dinî kıyafet giyebileceklerdi. Atatürk, Türk kadınının kıyafetine müdahale etmemiştir. Kıyafet inkılabı sadece şapka konusunda yapılmıştır. Fakat Türk kadını zamanla modern ve uygar kıyafetleri kendiliğinden benimsemiştir.

SOYADI KANUNU'NUN KABUL EDİLMESİ

Türk toplumunda 1934 yılına kadar soyadı kullanılmıyordu. Ancak soyadının kullanılmaması kişilerin devlet ile olan ilişkilerinde karışıklıklara neden oluyordu. Bu karışıklığın giderilmesi için 21 Haziran 1934'te "Soyadı Kanunu" çıkarılarak herkesin bir soyadı alması zorunluluğu getirilmiştir. Bu kanundan sonra TBMM, Mustafa Kemal Paşa'ya Atatürk soyadını vermiştir.

Bu kanuna göre her aile bir soyadı alacak, soyadları Türkçe olacak, rütbe, memurluk, yabancı ırk, millet adları ile ahlaka aykırı ve gülünç kelimeler soyadı olarak kullanılamayacaktı. 1934 yılında çıkarılan bir diğer kanunla da Atatürk'ün halkçılık ilkesinin bir gereği olarak, "ağa, hacı, hoca, hafız, hoca efendi, bey, paşa, hanım, hanımefendi" gibi eski toplum zümrelerini belirten unvanlar kaldırılmıştır. Aynı kanunla, eski Osmanlı idarecilerinin verdiği tüm nişan ve rütbeleri taşımak yasaklanmıştır.

TAKVİM, SAAT VE ÖLÇÜLERDE DEĞİŞİKLİK

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'de zaman ölçüsü olarak Rumi takvim ile alaturka saatin kullanılması, Avrupalı devletlerle ticari ilişkilerde güçlükler yaşanmasına neden oluyordu.

Bu güçlükleri ortadan kaldırmak amacıyla 26 Aralık 1925'te Rumi takvim yerine Miladi takvim, alaturka saat yerine uluslararası saat kabul edilmiştir. Bu yenilikler 1 Ocak 1926'dan itibaren uygulanmaya başlamıştır, uluslararası saat ile gün, gece yarısından başlatılmış ve 24 saat dilimine ayrılmıştır.

Batılı ülkelerle olan ticari ilişkilerde birlik sağlamak amacıyla 1 Nisan 1931'de çıkarılan kanunla, uzunluk ölçüsü olarak metre, ağırlık ölçüsü olarak kilogram kabul edilmiştir.

Hafta tatilinin gerekliliğini bilen TBMM, 1924 yılından itibaren cuma gününü bütün Türkiye için zorunlu dinlenme günü olarak kabul etti. Ancak Batılı ülkeler pazar günü tatil yapmaktaydı. Türkiye'nin bu ülkelerle ekonomik ilişkileri gelişmekte olduğundan hafta tatilinin yeniden düzenlenmesi gerekiyordu. 1935 yılında alınan bir kararla hafta tatilinin pazar günü olması kabul edilmiştir.

Ekonomi Alanında Yapılan İnkılaplar

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde ekonomik alanda sıkıntılar vardı. Önemli sorunlardan bazıları; ulaşım araçlarının yetersizliği, yolların bakımsızlığı, ilkel şekilde sürdürülen tarımsal faaliyetler, devlet gelirlerinin azlığı ve dış borçların fazla olması idi.

Atatürk, tarih boyunca Türk devletlerinin yıkılışına ekonomik çöküntülerin neden olduğunu şu sözleriyle anlatmıştır: "Türk tarihi incelenirse, bütün yükseliş ve çöküş sebeplerinin iktisat meselesinden başka bir şey olmadığı anlaşılır." demiştir.

Türkiye, Lozan Antlaşması ile kapitülasyonları kaldırmasına rağmen 1923-1928 yılları arasında gümrük tarifelerini değiştiremeyecekti. Millî ekonominin kurulabilmesi ve korunabilmesinin temel koşullarından biri de gümrük kapılarına egemen olmaktı. Türkiye Cumhuriyeti 1929 yılından itibaren, kullanımını artırma, dış ticaret açığını kapatma amaçlarına ulaşmak için koruyucu bir gümrük politikası izlemeye başlamıştır.

MİLLÎ EKONOMİ İLKESİNİN UYGULANMASI

Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasından sonra Türkiye'nin içinde bulunduğu gerçeklere yönelmesi gerekiyordu. Yıllarca savaşlar olmuş ve ekonomi ihmale uğramıştı. Siyasi bağımsızlığın ekonomik bağımsızlık ile güçlendirilmesi gerekiyordu. Bu nedenle, Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği açısından millî ekonominin kurulması zorunlu hale gelmiştir.

TÜRKİYE İKTİSAT KONGRESİ (17 Şubat 1923)

Türkiye İktisat Kongresi'nin toplanma amacı, millî ekonominin amaçlarını ve bu amaçlara ulaşmada izlenecek yöntemleri kararlaştırmaktı.

Lozan'daki barış görüşmelerinin kesildiği bir sırada, İzmir'de Türkiye İktisat Kongresi toplandı. Türk tarihinde ekonomik meselelerin ayrıntılı olarak görüşüldüğü ve toplumun çeşitli kesimlerinden temsilcilerin katılımıyla gerçekleşen ilk toplantıda Atatürk, kongreyi açarken yaptığı konuşmada "Siyasi zaferler, ne kadar büyük olursa olsun, ekonomik zaferlerle taçlandırılmazlarsa, kazanılacak başarılar yaşayamaz, az zamanda söner." şeklindeki sözleriyle gerçek kurtuluşun ekonomik bağımsızlığa bağlı olduğunu belirtmiştir.

Çiftçi, sanayici, tüccar ve işçi kesimlerinin temsilcilerinden 1135 kişinin katıldığı bu kongrede, yurdun bütün ekonomik meseleleri tartışılmış ve Misak-ı İktisadi adıyla bir kısım kararlar alınmıştır.

Türkiye iktisat Kongresi'nde alınan önemli kararlardan bazıları şunlardır:

- Anonim şirketlerin kurulması kolaylaştırılacaktır.
- Millî bankalar kurulacaktır. Bu amaçla 1924 yılında İş Bankası kurulmuştur. Bu uygulama ile özel teşebbüse kredi sağlanması amaçlanmıştır.
- Sanayi teşvik edilecektir.
- Yerli malı kullanılması sağlanacaktır.
- Demiryollarının inşası hükümetçe bir programa bağlanacaktır.
- Teknik eğitim geliştirilecektir.
- Ham maddesi yurt içinde olan endüstri kolları kurulacaktır.
- Küçük imalattan süratle fabrikaya geçilecektir.
- Özel sektör tarafından yapılamayan teşebbüsler devlet tarafından gerçekleştirilecektir.
- İşçilerin durumu düzeltilecektir.

İzmir İktisat Kongresi'nin aldığı kararlar, dönemin hükümetleri için önemli bir yol gösterici olmuştur.

Kongrede temel ilke olarak ekonomik bağımsızlığın her kesim tarafından titizlikle korunması kararlaştırılmıştır (Misak-ı İktisadi). Böylece millî ekonominin kurulmasında önemli bir adım atılmıştır. Kongrede, Türk milletinin ulusal bağımsızlığından taviz vermeyeceği, ekonomik gelişmelerin ve kalkınmanın ulusal bağımsızlık doğrultusunda gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

TARIM

Cumhuriyetin ilk yıllarında halkın yüzde 80'e varan bölümü tarım sektöründe çalışıyordu. Ancak ilkel koşullarda yapılan tarımdan elde edilen verim hiç iç açıcı değildi. Köylüler çok zor şartlar altında yaşıyorlardı. Bu yüzden yapılacak ilk iş köylünün durumunu iyileştirmek olmalıydı.

Atatürk 1922'de TBMM'de yaptığı bir konuşmada köylü ve tarım sorunlarına değinerek, "Türkiye'nin sahibi ve efendisi kimdir? Bunun cevabını derhal birlikte verelim: Türkiye'nin gerçek sahibi ve efendisi gerçek üretici olan köylüdür. O halde, herkesten daha çok refah, mutluluk ve servete hak kazanan ve layık olan köylüdür." demiştir.

Cumhuriyet Döneminde tarımı geliştirmek amacıyla yapılan çalışmalar şunlardır:

- Köylünün üzerinde ağır bir yük olan aşar vergisi kaldırılmıştır (17 Şubat 1925).
- Çiftçiye kredi kolaylığı sağlamak amacıyla Ziraat Bankası güçlendirilerek kredi imkanları artırılmıştır.
- Tarım Kredi Kooperatifleri kurulmuştur (1929). Bununla çiftçinin ürettiği ürünleri aracısız ve gerçek değeriyle satabilmesi amaçlanmıştır.
- Çiftçilere ucuz tohum sağlanmış ve tohum ıslah istasyonları kurulmuştur.
- Yüksek Ziraat Enstitüleri kurulmuştur (1933). Bununla tarımın bilimsel verilerle yapılması amaçlanmıştır.
- Traktör kullanılması teşvik edilerek çiftçiye ucuz alet ve makine dağıtılmıştır. İslah edilmiş tohum ve gübre kullanımı teşvik edilmiş, örnek çiftlikler kurulmuştur.

TİCARET

Cumhuriyetin ilk yıllarında ticaretin gelişmesi için şu tedbirler alınmıştır:

- İhracatta kalite kontrolüne önem verilerek bozuk mal satımını yasaklayan kanun çıkarılmıştır.
- İşverenlere kredi sağlamak amacıyla İş Bankası kurulmuştur (1924).
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası kurulmuştur (11 Haziran 1930). 1923 - 1930 yılları arasında Türk parasının değeri düşmüştür. Bu dönemde Türk ekonomisinin para işlerini düzenleyecek bir Merkez Bankası yoktu. Bu nedenle yabancı bankalar, ihracat bedellerinin ödenmesi sırasında Türk parasının değerini yükseltiyordu. Ancak ithalat sırasında Türk parasının değerini düşürüyorlardı. Bu durum Türkiye'de millî sermaye birikimine imkan vermiyordu. Türkiye, bu olumsuzluğu gidermek ve para işlerini düzenlemek amacıyla Merkez Bankasını kurmuştur.
- Ticaretin artması üzerine bankacılık, sigortacılık, kooperatifçilik ve şirketler gibi sektörler ortaya çıkmıştır.
- Kabotaj Kanunu çıkarılarak Türk denizlerindeki taşımacılık faaliyetleri Türklerin eline geçmiştir.
- Yabancı ülkelerde ticareti geliştirmek ve kuvvetlendirmek amacıyla Avrupa ve ABD'nin önemli ekonomi merkezlerinde Dış Ticaret Temsilcilikleri ve İstanbul'da İhracat Ofisi açılmıştır.
- Çeşitli alanlarda alım satım işlerini düzenlemek amacıyla borsalar açılmıştır.

SANAYİ

Osmanlı Devleti Sanayi İnkılabına kadar her türlü üretimde kendi kendine yeterli olan bir ülke idi. Ancak Sanayi İnkılabı'nı gerçekleştiremeyip, kapitülasyonlar nedeniyle gümrük vergilerini artırıp yerli sanayiye de koruyamayınca Osmanlı ülkesindeki imalathaneler ve küçük işletmeler kapanmaya başlamıştır. Böylece, Osmanlı Devleti ekonomik yönden Avrupa'ya bağımlı hale gelmiştir.

Oysa Türkiye çeşitli sanayi dallarının kurulabileceği ve gelişebileceği her türlü ham madde kaynaklarına sahip bulunuyordu. Yeni Türk Devleti kurulduktan sonra, gerçekleştirilmek istenen Millî Ekonomi ilkesinin bir gereği olarak yerli sanayiye geliştirmek gerekiyordu.

Bu amaçla yapılan çalışmalar şunlardır:

- Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet Dönemine kalan yıpranmış, kaynakları ve sermayesi tükenmiş tesisleri onarmak ve işletmek amacıyla Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuştur (1925).
- Özel sektörün sanayi alanındaki yatırımlarını desteklemek amacıyla Teşvik-i Sanayi Kanunu (Sanayiye Özendirme Kanunu) kabul edilmiştir (28 Mayıs 1927). Ancak bu kanundan beklenen hedeflere ulaşılamamış, bu kanunun etkisiyle sadece Uşak Şeker Fabrikası açılabilmiştir.
- 1929 yılında gümrük tarifeleri yükseltilmiştir. Böylece yerli sanayinin yabancı sanayiye karşı korunması amaçlanmıştır.
- Sanayileşmenin sadece özel girişimle gerçekleştirilemeyeceğini anlayan devlet bu işi doğrudan kendisi üstlenmiştir. Bu amaçla Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı hazırlanmıştır (1933). Bu plana göre öncelikle dokuma, maden, selüloz, seramik ve kimya sektörüne ağırlık verilmiştir.

- Sanayi alanındaki yatırımları desteklemek amacıyla Sümerbank kurulmuştur (1933). Bu sayede Kayseri, Ereğli, Nazilli ve Malatya'da pamuklu dokuma fabrikaları ve Bursa'da Merinos Fabrikası kurulmuş, tekstil sanayinin temelleri atılmıştır.
- Selüloz sanayii alanında İzmit'te kağıt, Gemlik'te ipek fabrikası, İstanbul Paşabahçe'de şişe ve cam sanayii, Beykoz'da deri fabrikası kurulmuştur.
- Madencilik sektörüne destek sağlamak için Etibank ve Maden Teknik Arama Enstitüsü kuruldu. Maden sanayii alanında ilk defa Karabük Demir - Çelik Fabrikası açılmıştır (1939).

Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı başarıya ulaşmıştır. Bu plan doğrultusunda kurulan fabrikalar dışarıdan alınan malların % 50 oranında azalmasını sağlamıştır. Bu fabrikalar yurdun çeşitli bölgelerinde açılarak kalkınmada bölgeler arası denge kurulmaya çalışılmıştır.

1938 yılında II. Beş Yıllık Kalkınma Planı yapıldı. Ancak, II. Dünya Savaşı nedeniyle uygulanamamıştır.

TÜRK PARASININ KIYMETİNİ KORUMA KANUNU

1929 dünya ekonomik bunalımına karşı Türk parasının değerini korumak için 1930 yılında Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun çıkarılmıştır. Bu kanuna dayanılarak çıkarılan Bakanlar Kurulu kararnameleriyle hükümet döviz taleplerini kontrol edebiliyordu.

Müdahaleci ve korumacı dış ticaret politikasının izlendiği bunalım döneminde kanunun uygulanması çok başarılı oldu. Başlangıçta üç yıl uygulanmak üzere çıkarılan Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanunun yürürlüğü 1970 yılına kadar on üç kez uzatıldı. 1970'ten itibaren sürekli hale getirildi.

YABANCILARA AİT İKTİSADİ KURULUŞLARIN MİLLİLEŞTİRİLMESİ

Türkiye Cumhuriyeti'nde millileştirme, devletçilik ilkesinin kabulünden önce başlamıştır. İlk millileştirme 1924 yılında bazı demiryollarının, Haydarpaşa limanının ve rıhtımının satın alınmasına ilişkin kanunla gerçekleşmiştir. 1925 yılında Reji İdaresi (tütün tekeli) yabancılardan satın alınmıştır. 1928 yılında Haydarpaşa Limanı İşletmesi ile Adana - Mersin demir yolu millileştirilmiştir. 1930'larda devletçilik ilkesinin uygulamaya konulması ile birlikte daha kapsamlı millileştirmeler yapılmıştır. Lozan Antlaşması ile yabancı şirketlere verilen imtiyaz garantisinin sona ermiş olması da Türkiye Cumhuriyeti'ne millileştirme konusunda daha rahat bir ortam yarattı. Millileştirmelerin önemli bir kısmı belediye hizmetlerinde, madencilikte ve demir yollarında gerçekleştirildi. 1921 yılında Türkiye'de faaliyet gösteren 94 yabancı şirketten 22'si satın alınmıştır.

ULAŞIM

Demir yolları

Atatürk demir yollarına önem vermiştir. Bu durumu, "Demir yolu memleketin tüfekten, toptan daha önemli güvenlik silahıdır." sözüyle ortaya koymuştur. Yabancı şirketlerin elindeki demir yollarının satın alınarak devletleştirilmesi bu alanda ilk aşamayı oluşturmuştur. İkinci aşamada ise, yeni demir yollarının yapılması amaçlanmıştır. Cumhuriyetin ilanından 1938'e kadar herhangi bir dış yardım almadan 3360 km demir yolu yapılmıştır.

Kara yolları

Cumhuriyet Türkiye'sine Osmanlı İmparatorluğu'ndan 18335 km'lik kara yolu kalmıştı. Fakat bu yolların büyük bir kısmı harap ve tamire muhtaçtı. Yaz ve kış ulaşımına açık kasaba ve şehir yollarının yapılması Cumhuriyet Döneminde gerçekleşmiştir. 1948'de kara yollarının uzunluğu 45.000 km'ye ulaşmıştır. Kara yollarında asıl gelişme 1948 sonrasında gerçekleşmiştir.

Deniz yolları

1 Temmuz 1926'da çıkarılan Kabotaj Kanunu ile Türk karasularında gemi işletme hakkı sadece Türklere verilmiştir. Sahillerimizde yük ve yolcu taşınması devlet ve özel teşebbüs tarafından yapılırken, devlet bu alanı kamu hizmeti olarak değerlendirerek müdahale etmiştir. Böylece yolcu taşıma devlet tekeline bırakılırken, yük taşımacılığında devlet ve özel teşebbüs birlikte yürütülmüştür.